

- เอกสารเพิ่มเติม -

แนวทางการดำเนินกิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงานและ
แผนการใช้จ่ายงบประมาณ ประจำปี 2564

★ โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
กิจกรรม 1.4

กิจกรรมการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” หน้า 92

▶ พระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ทฤษฎีใหม่

"... หลักมีว่า แบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูกพืชไร่ พืชสวน และก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำ...**ทฤษฎีใหม่**นี้จะขยายขึ้นไปได้ อาจจะทั่วประเทศ แต่ต้องช้า ๆ เพราะว่าต้องสิ้นเปลือง สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายไม่ใช่น้อย ๆ แต่ว่าค่อย ๆ ทำ และเมื่อทำแล้ว ก็นึกว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีกินแบบตามอัตภาพ คืออาจไม่รวยมาก แต่ก็พอกิน ไม่อดอยาก..."

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537

ณ ศาลาดุสิตาลัยสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร

"...ทำ**ทฤษฎีใหม่**เพื่อที่จะให้ประชาชนมีโอกาสทำเกษตรกรรมให้พอกิน ถ้าน้ำมีพอดีในปีไหนก็สามารถที่จะประกอบกิจการเกษตร หรือปลูกข้าว ที่เรียกว่านาปีได้ ถ้าต่อไป ในหน้าแล้ง น้ำมีน้อยก็สามารถที่จะใช้น้ำที่กักไว้ในสระเก็บน้ำของแต่ละแปลงมาทำการเพาะปลูก แม้แต่ข้าวก็ยังปลูกได้ไม่ต้องไปเบียดเบียนชลประทานระบบใหญ่ เพราะมีของตัวเอง แต่ก็อาจจะปลูกผักหรือเลี้ยงปลาหรือทำอะไรอื่น ๆ ก็ได้ **ทฤษฎีใหม่**นี้มีไว้สำหรับป้องกันความขาดแคลน ในยามปกติ ก็จะทำให้ร่ำรวยมากขึ้น ในยามที่มีอุทกภัย ก็สามารถที่จะฟื้นตัวได้เร็ว โดยไม่ต้องให้ทางราชการไปช่วยมากเกินไป ทำให้ประชาชนมีโอกาสพึ่งตนเองได้ดี ฉะนั้นจึงได้สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตาม**ทฤษฎีใหม่**..."

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2538

ณ ศาลาดุสิตาลัยสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร

"...การทำ**ทฤษฎีใหม่**ต้องสามารถยืดหยุ่นได้ สามารถปรับสัดส่วนการใช้พื้นที่ให้มีความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ เช่น พื้นที่ที่มีระบบชลประทานเข้าถึง แปลง**ทฤษฎีใหม่**ก็ทำบ่อเก็บน้ำให้เล็กลงแล้วเพิ่มที่ปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผักแทน ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีระบบชลประทาน ก็ต้องทำบ่อเก็บน้ำให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพราะต้องรับน้ำฝนมาเก็บไว้ใช้ทำกินตลอดปี..."

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2541

ณ โครงการสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการพัฒนาชุมชนได้รับจัดสรรงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เป็นเงิน 1,221,703,900 บาท สำหรับดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 11,414 หมู่บ้าน

สถานการณ์ : ชุมชนมีปัญหาความยากจนตอกย้ำมายาวนาน มีความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น ในทุกด้านขาดในหลายสิ่ง ระหว่างเมืองกับชนบท คนรวยกับคนจน ประชาชนส่วนหนึ่งขาดโอกาส ขาดองค์ความรู้ ขาดรูปแบบที่เป็นรูปธรรม และขาดความเชื่อมั่นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ขาดเพื่อน พี่เลี้ยง ที่คอยปฏิบัติเคียงคู่กันไปชุมชน

หลักการ : เป็นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาพัฒนาประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านให้เข้าใจ น้อมนำไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตและสามารถบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม ผ่านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล

เป้าหมายความสำเร็จของโครงการ :

1. มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 11,414 ศูนย์ และสามารถให้บริการประชาชนได้
2. หมู่บ้านได้รับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสุขมวลรวมเพิ่มขึ้น

วิธีการ : 1. พัฒนาการ ภาศึการพัฒนา ร่วมกับผู้นำชุมชน เลือกหมู่บ้านเป้าหมายที่ประชาชนมีความสนใจ และสมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 30 ครั้วเรือน และแกนนำที่สามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ โคก หนอง นา โมเดล จำนวน 1 ราย (มีที่ดิน และพร้อมดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของ กรมการพัฒนาชุมชน)

*** หากแกนนำเจ้าของแปลงศูนย์เรียนรู้ “โคก หนอง นา โมเดล” มีเหตุขัดข้องไม่สามารถ ดำเนินกิจกรรมให้เป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชนได้ ให้คัดเลือกแกนนำใหม่ภายในหมู่บ้านนั้น ๆ แทน

หากในหมู่บ้านเป้าหมายไม่สามารถหาแกนนำทดแทนได้ให้ทำการคัดเลือกหมู่บ้านใหม่ที่มีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชนได้

2. นำเจ้าของแปลงศูนย์เรียนรู้ โคก หนอง นา โมเดล เข้ารับการอบรม หลักสูตร 5 วัน 4 คืน เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ หลักกสิกรรม ธรรมชาติ โคก หนองนา โมเดล และเพิ่มทักษะในการออกแบบบริหารจัดการระบบน้ำ ดิน ลม ไฟ พืช สัตว์ ในพื้นที่แปลงตนเอง ตามบริบทภูมิสังคม

3. ดำเนินการขุดปรับแต่งพื้นที่ โคก หนอง นา ตามที่ได้ออกแบบไว้ พร้อมเตรียม ปลุกต้นไม้เลี้ยงสัตว์ โดยมีการเอามือร่วมกับครั้วเรือนพัฒนา และประชาชนที่สนใจอื่น ๆ สร้างและพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล ของหมู่บ้าน ในการเผยแพร่ ขยายผล สร้างการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียง

4. พัฒนาการ ภาศึการพัฒนา ผู้นำหมู่บ้าน และครอบครัวพัฒนา 30 ครัวเรือน ร่วมกัน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 หลักทฤษฎีใหม่ หลักกลสิกรรมธรรมชาติ และ โคก หนอง นา โมเดล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ให้เป็น วิถีชีวิตประจำวัน (และมีการประเมินความสุข (GVH) ครั้งแรก) โดยเชื่อมโยงกับพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล ของหมู่บ้าน

5. พัฒนาการ ครอบครัวพัฒนา 30 ครัวเรือน และผู้นำหมู่บ้าน จัดเวทีประชุม เชิงปฏิบัติการเพื่อวางแผนชีวิตครอบครัว และนำไปสู่การปรับแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเชื่อมโยงกับพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล ของหมู่บ้าน

6. ครอบครัวพัฒนา 30 ครัวเรือน ฝึกปฏิบัติตามแผนชีวิตหรือแผนชุมชน ที่ออกแบบไว้ ภายใต้งานหรือองค์ประกอบทางด้านสังคม (ด้านการเรียนรู้หลักทฤษฎีใหม่) และแนวคิด ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเชื่อมโยงกับพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล ของหมู่บ้าน ผ่านกิจกรรม เช่น การเอามือปรับพื้นที่ ปรับดิน การจัดฐานเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ ฯลฯ

7. พัฒนาการ ครอบครัวพัฒนา 30 ครัวเรือน และผู้นำหมู่บ้าน จัดเวทีประชุม เชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันถอดบทเรียนในกิจกรรมที่ปฏิบัติ การค้นหาองค์ความรู้ และจัดการความรู้นั้น เพื่อพัฒนาเป็นเป็นจุดเรียนรู้หรือฐานเรียนรู้ของหมู่บ้าน ร่วมกับศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล (วัดประเมินความสุข (GVH) ครั้งที่สอง)

8. ผู้นำชุมชน เจ้าของแปลงศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล และ ครอบครัวพัฒนา 30 ครัวเรือน ร่วมกันเผยแพร่องค์ความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่พร้อมให้บริการ แก่คนในชุมชนหรือหมู่บ้าน เป็นโรงเรียนฝึกทักษะให้ผู้สนใจโดยคนในชุมชนหรือหมู่บ้าน เป็นผู้สอน หรือผู้เรียน ที่เรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิต

กลุ่มเป้าหมาย : จำนวน 11,414 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล จำนวน 11,414 แปลง ตามมาตรฐาน โคก หนอง นา ของกรมการพัฒนาชุมชน แยกเป็น

1.1 จุดปรับพื้นที่ขนาดพื้นที่ ไร่ 1 (ลดรายจ่ายครัวเรือน) จำนวนแปลง 8,780 แปลง

1.2 จุดปรับพื้นที่ขนาดพื้นที่ ไร่ 3 (เพื่อการพึ่งตนเองขั้นพื้นฐาน) จำนวน 2,634 แปลง

2. ครอบครัวพัฒนา จำนวนหมู่บ้านละ 30 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 342,420 คนหรือครัวเรือน

ระยะเวลา: ดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นใน 1 ปี (ติดตามสนับสนุนต่อเนื่องอีก 4 ปี)

สิ่งที่จะได้รับ: 1. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา โมเดล 11,414 ศูนย์ ที่สามารถให้บริการประชาชนได้

2. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่คนในชุมชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต และมีความสุขเพิ่มขึ้น

รูปแบบมาตรฐาน โคกหนองนา

กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดแนวทางดำเนินการเพิ่มเติม ในเอกสาร “แนวทางการดำเนินกิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ประจำปี 2564 กิจกรรมที่ 1.4 วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างหรือพัฒนาพื้นที่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับประชาชนในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ระดับหมู่บ้าน

รายละเอียดการดำเนินงานกิจกรรม

วิธีการหรือขั้นตอนการดำเนินงานหรือเงื่อนไขของกิจกรรม

- วางแผนและออกแบบแปลนพื้นที่เรียนรู้ชุมชนร่วมกันระหว่างครัวเรือนเป้าหมายที่ผ่านการฝึกอบรม กับภาคีเครือข่ายช่างผู้ออกแบบในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
  - สนับสนุนงบประมาณสำหรับการปรับปรุงพื้นที่เรียนรู้ชุมชน ตามจำนวนพื้นที่ที่จังหวัดได้รับการจัดสรร โดยดำเนินการตามรูปแบบแปลนใน ข้อ 1. ดังนี้
    - พื้นที่ 1 ไร่ (ลดรายจ่ายครัวเรือน)
    - พื้นที่ 3 ไร่ (เพื่อการพึ่งตนเองขั้นพื้นฐาน)และสนับสนุนงบประมาณที่เหลือจากการขุดปรับปรุงพื้นที่ ในการจัดหาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีรายละเอียดมาตรฐานศูนย์เรียนรู้ฯ ตามเอกสารแนบท้าย
- ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายของกิจกรรมคือ การมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมร่วมกันของชุมชน เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงหรือทฤษฎีใหม่รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
- ดำเนินการปรับปรุงหรือพัฒนาสภาพแวดล้อมพื้นที่ตามด้านภูมิ (ด้านกายภาพ ในรูปแบบโคก หนอง นา โมเดล)
  - พัฒนาพื้นที่ให้เอื้อต่อการปฏิบัติจริงหรือฐานเรียนรู้ตามด้านสังคม (ด้านการเรียนรู้หลักทฤษฎีใหม่และศาสตร์พระราชาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) อาทิเช่น การพัฒนาคน การฟื้นฟูดิน การบริหารจัดการน้ำ การใช้ประโยชน์ป่า (เช่น การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ให้เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่)
  - ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ในการร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ให้เกิดความต่อเนื่อง ร่วมกับครอบครัวพัฒนา 30 ครัวเรือน ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายการพัฒนา ผ่านกิจกรรมเอามื้อสามัคคี เพื่อให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และนอกชุมชน
  - สรุปและประเมินผลการดำเนินงานพร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานในระบบ BPM ภายใน 7 วัน หลังดำเนินการแล้วเสร็จ
  - ติดตามสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ อย่างต่อเนื่องร่วมกับภาคีเครือข่ายการพัฒนา

กลุ่มเป้าหมายพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน จำนวน 11,414 แห่ง แบ่งเป็น พื้นที่ 1 ไร่ จำนวน 8,780 ครัวเรือน พื้นที่ 3 ไร่ จำนวน 2,634 ครัวเรือน

งบประมาณ 670,792,700 บาท

หน่วยดำเนินงาน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

พื้นที่ดำเนินการ พื้นที่เรียนรู้ในชุมชนเป้าหมาย จำนวน 11,414 แห่ง

ระยะเวลาดำเนินการ ดำเนินการในไตรมาสที่ 1 - 3 (ตุลาคม 2563 - มิถุนายน 2564)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ หมู่บ้านเป้าหมายได้รับการพัฒนาพื้นที่ให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

ตัวชี้วัดกิจกรรม จำนวนหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาพื้นที่ให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน 11,414 แห่ง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ 1. นายรังสรรค์ หังสนาวิน ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน

โทรศัพท์ 0811710557 021416105

2. นางสาวอรรวรรณ เพียรราษฎร์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

โทรศัพท์ 0909510595 021416163

หมายเหตุ : 1. ในการจัดสรรงบประมาณของสำนักงบประมาณในกิจกรรมที่ 1.4 เป็นประเภท งบลงทุนก้อนเดียว โดยกำหนดให้มีผลผลิตหลัก 2 อย่างในสัญญา คือ การขุดปรับพื้นที่ตามรูปแบบ มาตรฐาน โคก หนอง นา ของกรมการพัฒนาชุมชน ขนาดพื้นที่ 1 ไร่ จำนวน 1,500 ลูกบาศก์เมตร และ 3 ไร่ จำนวน 4,000 ลูกบาศก์เมตร หรือตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด และให้ผู้รับจ้างจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ชนิด ขนาด จำนวน ตามวงเงินที่คำนวณเหลือจากการ ขุดปรับพื้นที่ ตามหลักเกณฑ์ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

2. ทั้งนี้ หากไม่ได้ดำเนินการตาม หมายเหตุ 1.

2.1 จังหวัดหรืออำเภอสำรวจพื้นที่และกำหนดแบบที่จะใช้เรียบร้อยแล้วปรากฏว่า ไม่สามารถดำเนินการขุดดินได้ ตามปริมาตรที่กำหนด (1 ไร่ 1,500 ลูกบาศก์เมตร และ 3 ไร่ 4,000 ลูกบาศก์เมตร) ให้ดำเนินการขออนุมัติเปลี่ยนแปลงรายละเอียดการดำเนินงาน ตามปริมาตรดิน ที่สามารถดำเนินการได้ตามแบบแปลงที่เหมาะสม รวมถึงค่าจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ จากผู้ว่าราชการจังหวัด ก่อนเข้าสู่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง (จัดทำราคากลาง ตามปริมาตรงาน ดินขุดที่ได้รับอนุมัติ รวมถึงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ตามแนวทางที่กำหนด ภายในวงเงินที่ได้รับจัดสรร (กรณีมีเงินเหลือจ่าย แจ้งคืนทันที)

2.2 จังหวัดหรืออำเภอ ได้ดำเนินการทำสัญญาจ้างชุดปรับพื้นที่โดยไม่ได้มีการจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ตามแนวทางที่กำหนด หากมีเงินงบประมาณเหลือจากการดำเนินงานดังกล่าว สามารถเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ขอโอนเปลี่ยนแปลงประเภทงบประมาณจากงบลงทุนไปเป็นงบดำเนินงาน และดำเนินการขออนุมัติจัดซื้อพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ตามวงเงินที่กรมฯ กำหนด (ไม่เกิน 9,000 บาท) ให้กับแปลงศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของโครงการ

*** อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการบริหารงบประมาณแทนอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ตามคำสั่งที่กรมการพัฒนาชุมชน ที่ 1010/2562 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2562 ข้อ 28 แห่งระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ. 2562 และข้อ 8 ตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการใช้งบประมาณรายจ่าย การโอนเงินจัดสรรหรือการเปลี่ยนแปลงเงินจัดสรร พ.ศ. 2562 โดยให้ความเห็นชอบในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบอำนาจต่อให้พัฒนาการจังหวัด

- ข้อ 8 กรณีมีความจำเป็นเพื่อจัดทำผลผลิตหรือโครงการให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ หัวหน้าหน่วยรับงบประมาณอาจโอนเงินจัดสรรหรือเปลี่ยนแปลงเงินจัดสรร ภายใต้แผนงาน ผลผลิต หรือโครงการเดียวกันได้ โดยไม่ต้องขออนุมัติจากสำนักงานงบประมาณภายใต้เงื่อนไข ดังนี้

(1) ต้องมิใช่การโอนเงินจัดสรร หรือเปลี่ยนแปลงเงินจัดสรร จากรายจ่ายในงบบุคลากร รายการ ค่าครุภัณฑ์ที่มีวงเงินต่อหน่วยตั้งแต่หนึ่งล้านบาทขึ้นไป รายการค่าที่ดิน รายการสิ่งก่อสร้างที่มีวงเงินต่อหน่วยตั้งแต่สิบล้านบาทขึ้นไป หรือรายการก่อหนี้ผูกพันข้ามปีงบประมาณ ฯลฯ

3. การจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ หากไม่มีงบประมาณเหลือ หรือส่งคืนกรมฯ แล้ว ให้ราษฎรสมทบ จัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ให้กับแปลงศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อให้ศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนหมู่บ้านที่สนใจได้อย่างเป็นรูปธรรมที่แท้จริง

มาตรฐานรูปแบบศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”

รูปแบบศูนย์เรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดรูปแบบพื้นที่ ในการอยู่อาศัยพึ่งตนเองอย่างพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ส่วนสำคัญ คือ

1. โคก คือ พื้นที่ที่มีการถมดินและถมสูงกว่าปกติของแปลงตามความต้องการในการใช้ประโยชน์ และความเหมาะสมกับขนาดที่ดิน มีขนาดในช่วง 20 – 60 % ของพื้นที่ดินทั้งหมด ความสูงและความกว้าง ตำแหน่งที่ตั้ง ตามภูมิสังคมและการใช้งาน เช่น การป้องกันน้ำท่วม คันนาทองคำ ฯลฯ อาจใช้ดินจากการขุดหนองน้ำในพื้นที่เป็นพื้นที่จัดเตรียมไว้สำหรับ

1.1 ทำการเกษตรสำหรับปลูกพืช ชนิดต่าง ๆ ทั้ง ไม้อายุสั้นและไม้ยืนต้น ในรูปแบบแปลง ปลูกพืชสวน เพื่อทำการเกษตรหรือวนเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปลูกพืช 5 ระดับ หรือ ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง

1.2 สร้างที่อยู่อาศัย ทั้งชั่วคราวและถาวร

1.3 ทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นโรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และสนับสนุน คุณภาพชีวิตครัวเรือน เช่น โรงเรียนสัตว ์ ยู้งฉาง โรงเรียนวัสดุ เป็นต้น

2. หนอง คือ พื้นที่ในการใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อการกักเก็บน้ำ สร้างความ ชุ่มชื้นในพื้นที่ สำหรับพืชและสัตว์เลี้ยงเพียงพอตลอดทั้งปี มีลักษณะดังนี้

2.1 รูปทรงอิสระหรือรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมกับที่ดิน ตามการใช้ประโยชน์ในการ ทำการเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และความลึก ที่เหมาะสมกับสภาพดิน ประเภทดิน บริบทพื้นที่และ ภูมิสังคม รวมทั้งสร้างรูปแบบการกระจายน้ำสร้างความชุ่มชื้นให้กับบริเวณได้

2.2 ขนาดที่เหมาะสมในการจัดสร้างหนองน้ำ ขนาดตามที่ครัวเรือนคำนวณปริมาณน้ำใช้ได้ เพียงพอ โดยเจ้าของแปลงหรือผู้มีประสบการณ์การใช้น้ำเพื่อประกอบอาชีพเกษตรในพื้นที่ เป็นผู้พิจารณา

3. นา คือ พื้นที่ราบหรือพื้นที่ว่างในรูปแบบต่าง ๆ สามารถส่งน้ำสร้างความชุ่มชื้น เพื่อทำ การเกษตรได้ ขนาดช่วง 20 – 60 % ของพื้นที่ทั้งหมด สำหรับการใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร ตามภูมิสังคมและความต้องการของครัวเรือน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทำนาข้าว ทำแปลงผัก พืชสมุนไพร แปลงไม้ดอก พืชไร่ พืชสวน หรืออื่น ๆ

ทั้งนี้ ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำเนินวิถีชีวิตพึ่งตนเอง ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ ตามภูมิสังคม เช่น การปลูกพืชสวนหรือพืชไร่ หรือเลี้ยงสัตว์ชนิดต่าง ๆ หรือใช้ภูมิปัญญาในการสร้างรายได้ งานฝีมือ การแปรรูปวัตถุดิบ การถนอมอาหาร ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม วิธีการปรับปรุงดิน การใช้พลังงาน ทดแทน เป็นต้น มีข้อมูลทางวิชาการ เช่น ชุดความรู้ต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีจุดเรียนรู้หรือ ฐานเรียนรู้ หรือสถานที่สำหรับการจัดการเรียนการสอนความรู้แก่ผู้สนใจตามศักยภาพของสถานที่

รูปแบบการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ทุกษฎ์ใหม่รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”

จากการที่กิจกรรมพัฒนาศูนย์เรียนรู้ทุกษฎ์ใหม่รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นงบประมาณประเภทงบลงทุน ทำให้จะต้องดำเนินงานทั้ง 2 รายการ ได้แก่ การปรับชุดพื้นที่ตามปริมาณดินที่กำหนด และการจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ อย่างไรก็ตาม หลักภูมิสังคมมีความแตกต่างในลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ ทำให้แต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างในการดำเนินงาน จึงให้จังหวัดพิจารณาข้อยกเว้น ดังนี้

ข้อยกเว้น

1. การปรับชุดพื้นที่ครัวเรือนเป้าหมาย

1.1 กรณีใช้แบบมาตรฐานที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

1.1.1 ดำเนินการชุดดินให้ได้ตามปริมาณที่กำหนด ขนาดพื้นที่ 1 ไร่ จำนวน 1,500 ลูกบาศก์เมตร และขนาดพื้นที่ 3 ไร่ จำนวน 4,000 ลูกบาศก์เมตร โดยไม่ต้องให้วิศวกรรับรองแบบใหม่

1.1.2 สภาพของพื้นที่มีอัตราส่วนที่สามารถใช้กับแบบมาตรฐานได้

1.1.3 สภาพของพื้นที่ไม่สามารถใช้แบบมาตรฐานได้ ให้ปรับแบบแปลงให้เหมาะสมกับภูมิประเทศโดยเลือกรูปแบบแปลงได้จาก Catalog ในขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง โดยยึดปริมาณดินชุดตามที่กำหนด (ขนาดพื้นที่ 1 ไร่ จำนวน 1,500 ลูกบาศก์เมตร และขนาดพื้นที่ 3 ไร่ จำนวน 4,000 ลูกบาศก์เมตร)

1.2 กรณีไม่ใช้แบบมาตรฐานที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

1.2.1 ดำเนินการชุดดินให้ได้ตามปริมาณที่กำหนด ขนาดพื้นที่ 1 ไร่ จำนวน 1,500 ลูกบาศก์เมตร และขนาดพื้นที่ 3 ไร่ จำนวน 4,000 ลูกบาศก์เมตร

1.2.2 ในกรณีที่แบบนั้นมีความลึกเกิน 3 เมตร ให้ผู้มีความรู้ด้านช่าง (วิศวกร) ออกแบบและรับรองแบบ พร้อมทั้งส่งให้กรมการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่นรับรอง

กรณีที่มิได้ส่งกรมการพัฒนาชุมชนแต่งตั้งวิศวกรจิตอาสาของสมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่นไปยังจังหวัด จังหวัดสามารถขอคำปรึกษา และการสนับสนุนการรับรองแบบได้

1.2.3 ในกรณีที่ชุดดินที่ความลึกไม่เกิน 3 เมตร ไม่ต้องรับรองโดยวิศวกรก็ได้

1.3 กรณีพื้นที่มีแหล่งน้ำ (หนองหรือสระหรือบ่อฯ) เดิม

1.3.1 สภาพพื้นที่ที่มีบ่อน้ำเดิม ให้ชุดเพิ่มเติมหรือชุดใหม่ให้มีพื้นที่ในการกักเก็บน้ำได้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตลอดทั้งปี (โดยเจ้าของแปลงหรือผู้มีประสบการณ์การใช้น้ำเพื่อประกอบอาชีพเกษตรในพื้นที่เป็นผู้พิจารณา) ทั้งนี้ ให้มีลักษณะเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด โดยให้เบิกจ่ายเฉพาะส่วนที่ดำเนินการชุดและส่งคืนเงินเหลือจ่ายให้กับกรมการพัฒนาชุมชน และให้ดำเนินการส่งหลักฐานประกอบให้กรมการพัฒนาชุมชนทราบ ได้แก่ รูปภาพแปลงครัวเรือนเป้าหมายที่เห็นสภาพขององค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ฯ ตามที่กำหนด

1.3.2 หากพิจารณาสภาพพื้นที่แล้วพบว่ามีลักษณะตามองค์ประกอบศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชนแล้ว และสามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ให้บริการประชาชนได้ไม่ขอใช้งบประมาณในส่วนนี้ ให้ดำเนินการส่งหลักฐานประกอบให้กรมการพัฒนาชุมชนทราบ ได้แก่ หนังสือยินยอมการเข้าร่วมโครงการฯ และรูปภาพแปลงครัวเรือนเป้าหมายที่เห็นสภาพขององค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ฯ ตามที่กำหนด

1.4 กรณีพื้นที่พิเศษ เช่น พื้นที่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำสาธารณะอื่น ๆ พื้นที่ลาดชัน พื้นที่ดินตลิ่ง มีชั้นหินหน้าดินตื้น พื้นที่ดินอ่อน ดินเลน ดินทราย ดินลูกรัง เสี่ยงต่อการพังทลาย พื้นที่ดินตื้นมีน้ำเค็ม มีปริมาณน้ำฝนมาก เป็นต้น

1.4.1 ให้ดำเนินการขุดปรับพื้นที่ให้พิจารณาจากกักเก็บน้ำได้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ (โดยเจ้าของแปลงหรือผู้มีประสบการณ์การใช้น้ำเพื่อประกอบอาชีพเกษตรในพื้นที่เป็นผู้พิจารณา) ทั้งนี้ ให้มีลักษณะเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด **โดยให้เบิกจ่ายเฉพาะส่วนที่ดำเนินการขุดและส่งคืนเงินเหลือจ่ายให้กับกรมการพัฒนาชุมชน** และให้ดำเนินการส่งหลักฐานประกอบให้กรมการพัฒนาชุมชนทราบ ได้แก่ รูปภาพแปลงครัวเรือนเป้าหมายที่เห็นสภาพขององค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ฯ ตามที่กำหนด

1.4.2 หากพิจารณาสภาพพื้นที่แล้วพบว่ามีลักษณะตามองค์ประกอบศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชน และสามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ให้บริการประชาชนได้ไม่ขอใช้งบประมาณในส่วนนี้ให้ส่งคืนเงินและดำเนินการส่งหลักฐานประกอบ ให้กรมการพัฒนาชุมชนทราบ ได้แก่ หนังสือยินยอมการเข้าร่วมโครงการ ฯ และรูปภาพแปลงครัวเรือนเป้าหมายที่เห็นสภาพขององค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ฯ ตามที่กำหนด

หมายเหตุ การพิจารณาความเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชน ที่เกิดขึ้นโดยไม่ใช้งบประมาณ หรือเบิกจ่ายบางส่วนนั้น เป็นเรื่องเฉพาะราย ให้เป็นดุลพินิจของจังหวัด โดยให้ชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการที่ไม่สามารถจัดหาพื้นที่อื่น ๆ ในการดำเนินการตามโครงการได้

2. การจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์

2.1 กำหนดราคากลางในการขุดดินและจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ในวงเงินงบประมาณและเป้าหมายที่กำหนด โดยคำนวณจำนวนเงินค่าขุดดิน (1,500 ลูกบาศก์เมตร หรือ 4,000 ลูกบาศก์เมตร) งบประมาณส่วนที่เหลือจึงนำมาคำนวณจำนวนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ตามความต้องการของเจ้าของแปลงและความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ทั้งนี้ ไม่เกินวงเงิน 9,000 บาท

2.2 หากขุดดินไม่ถึงตามปริมาตรดินขุดที่กำหนด (1,500 ลูกบาศก์เมตร หรือ 4,000 ลูกบาศก์เมตร) ให้เบิกจ่ายงบประมาณตามเท่าที่ขุดจริง (โดยใช้ราคาที่คำนวณ ตามข้อ 2.1) และจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ไม่เกิน 9,000 บาท งบประมาณที่เหลือคืนกรมการพัฒนาชุมชน

2.3 ในกรณีที่มีการออกแบบในพื้นที่และมีการลงนามในสัญญาจ้างมาแล้ว ภายหลังไม่สามารถดำเนินการขุดได้ตามปริมาตรดินที่กำหนดตามสัญญาจ้างได้ ให้เบิกจ่ายตามค่าใช้จ่ายจริงและยึดรายละเอียดตามสัญญาเป็นหลัก ไม่สามารถใช้นโยบายตาม 2.2 มาดำเนินการได้

ตัวอย่าง การเบิกจ่ายตามวงเงินที่ได้รับจัดสรร

ตัวอย่างที่ 1

จุดปรับพื้นที่ (1,500 ลูกบาศก์เมตร หรือ 4,000 ลูกบาศก์เมตร)	พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
พื้นที่ 1 ไร่ เบิกจ่ายค่าชุด 36,200 บาท	9,000 บาท
พื้นที่ 3 ไร่ เบิกจ่ายค่าชุด 95,000 บาท	9,000 บาท

ตัวอย่างที่ 2

2.1 สมมติราคากลางชุดดิน ลูกบาศก์เมตรละ 25 บาท ในพื้นที่ 1 ไร่

จุดปรับพื้นที่ 1,500 ลูกบาศก์เมตร	พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
เบิกจ่ายค่าชุด 37,500 บาท	7,700 บาท

2.2 กรณีข้อยกเว้น ปริมาตรดินชุดไม่ได้ตามกำหนด

จุดปรับพื้นที่เพียง 1,200 ลูกบาศก์เมตร	ส่งคืนกรมฯ	พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
เบิกจ่ายค่าชุด 30,000 บาท	6,200 บาท	9,000 บาท

ตัวอย่างที่ 3

สมมติทำสัญญาจ้างแล้ว (ราคากลางชุดดิน ลูกบาศก์เมตรละ 25 บาท ในพื้นที่ 1 ไร่)

จุดปรับพื้นที่ 1,500 ลูกบาศก์เมตร	พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
สัญญาเบิกจ่ายค่าชุด 37,500 บาท	7,700 บาท
ชุดจริง ติดปัญหาดินดาลหรืออื่น ๆ ชุดต่อไม่ได้ ทำให้ชุดได้เพียง 1,000 ลบ.ม. เบิกจ่ายเป็นเงิน 25,000 บาท	ต้องส่งคืนกรมฯ 12,500 บาท 7,700 บาท

2.4 หากคำนวณราคาชุดดินแล้วใช้งบประมาณเต็มวงเงินจัดสรรที่ได้รับ ให้ราษฎรสมทบเพื่อจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในปริมาณที่เหมาะสมในการเป็นศูนย์เรียนรู้ ฯ ให้กับพื้นที่

2.5 หากมีการแยกซื้อแยกจ้าง ให้เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดตามคำสั่งกรมการพัฒนาชุมชน ที่ 1010/2562 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2562 เรื่องมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการบริหารงบประมาณแทนอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน